

Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst łaciński, arabski, ormiański, polski, tom III: (1414–1445). Konstancja. Bazylea-Ferrara-Florencja-Rzym, układ i opracowanie: ks. Arkadiusz Baron, ks. Henryk Pietras (Seria: Źródła Myśli Teologicznej, nr 30), Wydawnictwo WAM, Kraków 2003, 680 stron

Otrzymujemy oto kolejny, trzeci już tom *Dokumentów Soborów Powszechnych*, redagowany przez dwóch doskonałych patrologów, związanych ze środowiskiem krakowskim i pracujących w nim. Warto przy okazji prezentacji trzeciego tomu wspomnieć, że dwa poprzednie również ukazały się w Krakowie i kurowane były przez te same osoby. Pierwszy tom, obejmujący czas od 325 do 787 roku, a zatem okres pierwszych siedem najważniejszych soborów ekumenicznych (Nicea I, Konstantynopol I, Efez, Chalcedon, Konstantynopol II, Konstantynopol III i Nicea II), ukazał się w 2001 roku, natomiast tom drugi opublikowany został w 2003 roku. Obejmował on lata 869–1312 i zawierał dokumenty Soboru Konstantynopolitańskiego IV, Laterańskiego I, Laterańskiego II, Laterańskiego III, Laterańskiego IV, Lyońskiego I i Lyońskiego II oraz ustalenia Soboru w Vienne. Ich redaktorami, jak zostało wspomniane, byli również ks. Arkadiusz Baron i ks. Henryk Pietras SJ, a wydawcą byli również Księża Jezuici i ich Wydawnictwo WAM.

Prezentowany tutaj tom trzeci zawiera dokumenty dwóch ważnych i zarazem trudnych zgromadzeń biskupich Kościoła, uznawanych w Kościele łacińskim za Sobory powszech-

ne. Chodzi mianowicie o Sobór w Konstancji (1414–1418) oraz Sobór w Bazylei–Ferrarze–Florencji–Rzymie (1431–1445). W słowie *Od Redakcji* czytamy, że „obydwa odbywały się w czasach burzliwych tarć wewnętrzkościelnych związanych z najdłuższą w historii Kościoła, prawie czterdziecioletnią, schizmą papieską (1378–1417) oraz ponowną schizmą (1439–1449) po wyborze antypapieża Feliksa V w Bazylei” (s. 7). Obok wspomnianych kwestii Sobór w Konstancji miał ponadto do rozwiązania trudne kwestie o charakterze dogmatycznym i dyscyplinarnym. Wynikały one z treści nauczania Jana Wiclefa oraz z poglądów Jana Husa. Ten właśnie sobór (sesje 8 i 15) potępił obydwu i skazał na spalenie Jana Husa, pomimo gwarancji bezpieczeństwa udzielonych mu wcześniej przez cesarza Zygmunta, który zapraszał go na Sobór. Decyzje Soboru doprowadziły do jeszcze większego rozbudzenia rewolucji husyckiej, a także do wzrostu nurtu reformatorskiego, który zaznaczy się w późniejszych wystąpieniach Marcina Lutra.

Z kolei w trakcie obrad Soboru w Bazylei–Ferrarze–Florencji–Rzymie zaznaczyły się wyraźnie idee konciliaryzmu, promujące wyższość soboru nad papieżem. One właśnie były jedną

z przyczyn przeniesienia obrad soborowych, najpierw do Ferrary, później do Florencji i do Rzymu (sesje 1–14), podczas gdy część ojców soborowych pozostała w Bazylei i kontynuowała swoje obrady, lecz nie w formie kanonicznej.

Warto ponadto wspomnieć, że ostatni z soborów starał się mieć również charakter ekumeniczny. Wprawdzie jego ekumeniczny wymiar odbiegał wyraźnie od współczesnego rozumienia tego terminu, niemniej jednak w trakcie jego obrad doszło do podpisania unii kościelnej z prawosławnymi Grekami, Koptami i Ormianami, pozostającymi dotychczas w teologicznym i jurysdykcyjnym odaleniu od Kościoła rzymskiego. „Teksty bulli unijnych zawierają ważne określenia dogmatyczne dotyczące sakramentów oraz sposobu ich udzielania” (*Od Redakcji*, s. 9).

Redaktorzy wydania dołożyli poważnych starań, aby zamieścić możliwie najbardziej obszerny odpis dokumentów, uchwalonych przez powyższe zgromadzenia i podać jednocześnie ich polski przekład. Ponadto, jak zaznaczają w słowie *Od Redakcji*, podają „również niektóre teksty uchwalone poza sesjami na tak zwanych kongregacjach generalnych soboru z powodu poruszanych na nich kwestii dotyczących Polski” (s. 9). Tak jest w odniesieniu do tekstów Soboru w Konstancji. Natomiast w przypadku florenckich sesji drugiego soboru, który obradował następnie w Bazylei–Ferrarze–Florencji–Rzymie, zawierające bulle unijne (sesje 6, 8, 11), polskie wydanie obejmuje zarówno tekst ł-

ciński, jak również jego przekład grecki, ormiański oraz arabski. Polski Wydawca zatroszczył się o polskie tłumaczenie każdej z tych bulli. Dlaczego? „Między innymi dlatego – tłumaczą polscy Wydawcy – że stanowią one oficjalny tekst przyjęty przez sobór, jak również, że właśnie one (wersja grecka, ormiańska i arabska) kształtowały teologię w odnośnych wspólnotach kościelnych” (s. 10). Ponadto Redaktorzy polskiego wydania zaznaczają bardzo ważną uwagę następującej treści: „O ile wiemy, jest to pierwszy ich (obydwu bulli w wersji greckiej, ormiańskiej i arabskiej – moje Z.K.) przekład na język nowożytny” (s. 10).

Uwaga ta świadczy o wyjątkowości prezentowanej pozycji dla historii w ogólności, a dla refleksji teologicznej w szczególności. Lecz nie tylko. Niniejsza pozycja wnosi również ważny wkład w historię idei religijnych i w historię dialogu ekumenicznego, szczególnie z Kościołami wschodnimi.

Nie miejsce tutaj, aby zatrzymać się dłużej i omawiać w szczegółach treść zamieszczonych w niniejszym tomie tekstów soborowych. Jest ich bowiem tak wiele i tak ważnych, że próba ich oceny byłaby z natury swojej uboga, nazbyt jednostronna i tym samym krzywdząca. Odnosi się to zarówno do kwestii ściśle koncylialnych, jak również do zagadnień o charakterze ekumenicznym. Jedne i drugie, chociaż zostały podjęte i uchwalone przez powyższe zebrania soborowe, nie doczekały się dotychczas pełnej realizacji. Nieznane, kwestie te powracały również w wiekach

późniejszych, otrzymując różne formy rozwiązań.

Podobnie jak w poprzednich dwóch tomach, również niniejsze wydanie *Dokumentów Soborów Powszechnych* zawiera zwięzłe wprowadzenia historyczne do prezentowanych dokumentów dwóch soborów. Zawiera także zarysowanie tła powstania, zwołania, przebiegu obrad, jak również podanie najważniejszych pozycji bibliograficznych, odnoszących się zarówno do źródeł tekstu oryginalnego, jak też do opracowań zagadnień poruszanych na danym soborze. Ważne jest również odsyłanie w przypisach do pozycji bibliograficznych bardziej szczegółowych, jak i do stron internetowych. Świadczy to wszystko o

wielkiej dbałości polskiego Wydawcy o publikowanie tekstów, które w wyjątkowy sposób wzbogacają kulturę polską. Przed czytelnikiem polskim otwierają one, bardzo często, zamknięte dotychczas obszary starożytnej myśli chrześcijańskiej, która kształtowała nie tylko duchową kulturę Kościoła chrześcijańskiego, wschodniego i zachodniego, ale w sobie właściwy sposób wpływała także na kulturę europejską, m.in. na kanony malarskie, na literaturę i sztukę, ale również na filozofię czy estetykę.

Z tych właśnie względów należy koniecznie odnotować ukazanie się niniejszej pozycji na polskim rynku księgarskim.

Zdzisław J. Kijas OFMConv (PAT)

Ks. M. Spyra, *Vers L'unite. L'Eglise dans la théologie du P. Henri de Lubac*, Louvain-la-Neuve 1996, 426 stron

1. Ocena merytoryczna

Niniejsza książka to dysertacja doktorska pisana na Fakultecie Teologii i Prawa Kanonicznego Katolickiego Uniwersytetu w Louvain pod kierunkiem prof. Philippe'a Webera. Składa się na nią pokaźna treść trzech rozdziałów oraz ponadto *Wykaz skrótów stosowanych* (*Liste des Sigles Utilises*), *Wstęp* (*Introduction*) oraz końcowa konkluzja pt. *Obrona poszukiwań prawdy jako sługi jedności* (*Plaidoyer pour la recherche de la verite, servante de l'unite – conclusions*) i *Bibliografia* (*Bibliographie*).

W pierwszym, zewnętrznym kontakcie praca wywołuje wrażenie przejrzystości i graficznego dopracowania. Sformułowanie tematu sugeruje jednoznaczne odniesienie do teologii systematycznej, a zwłaszcza do ekumenicznie ujętej eklezjologii.

Rozdział pierwszy, w sposób szeroki omawiając metodologię eklezjologiczną (*methodologie ecclesiologicalue*), poszukuje metod umożliwiających skonstruowanie teologii, podążającej w kierunku jedności. Ks. Marek Spyra wskazując na różne punkty wyjścia,